

Foredrag i Oslo Militære Samfund 3. februar 2003

ved

Generalmajor Roar Jens Haugen
Generalinspektør for Hæren

STATUS OG UTVIKLING I HÆREN

Innledning

Formann - Ærede forsamling!

Onsdag 19 juni 2002 fikk vi resultatet av St.prp.nr.55. Det ble et budsjettforlik for første gang i historien, noe vi har all grunn til å være fornøyd med. Hensikten med omstillingen av Forsvaret i perioden 02-05 er å rette opp den doble ubalansen, dvs ubalansen mellom investeringer og drift og ubalansen mellom struktur og oppgaver. For Hæren innebærer beslutningene at det bringes bedre balanse mellom investeringer og drift, men at ubalansen mellom struktur og oppgaver vil kunne forsterkes.

Gjennom budsjettprosessen tildeles Hæren hvert år ca 6 milliarder kroner for å gjennomføre pålagte oppdrag. Det utgjør ca 18% av forsvarsbudsjettet.

Tildelingen til drift og investering utgjorde i 2002 henholdsvis 4,6 og 1,3 mrd. En balanse mellom disse to kostnadsdelene er avgjørende for helheten, men samtidig er det viktig å fokusere på en størst mulig andel til investering, fordi investeringsmidlene retter seg direkte mot anskaffelse av materiell til Hærens strukturelementer. Fordelingen mellom investering og drift varierer imidlertid sterkt fra år til år, avhengig av FSJs prioriteringer. I planrammene for denne fireårsperioden ligger Hærens materiellinvesteringer på mellom 1,3-1,7 mrd, tilstrekkelig til å komme godt i gang med å realisere gjeldende strukturmålsetting.

Med bakgrunn i St.prp.nr.55 kommer første del av foredraget til å omhandle Hærens nye krigsstruktur, ny fredsstruktur inkl status i omstillingen, internasjonale operasjoner, personell og kompetanse ift ny struktur og intops, samt materiellinvesteringer til krigsstrukturen. I siste del vil jeg ta for meg det arbeidet som pågår i MFU, spesielt fokusert på Hærens innspill.

Krigsstrukturen

Oppgavene til Hæren er som kjent å bidra til forsvar av Norges territorium, ha en landsdekkende territoriell tilstedeværelse, delta i internasjonale operasjoner i rammen av NATO og FN samt yte støtte til det sivile samfunn. For å løse de forskjellige oppgavene har jeg pålegg om å produsere den krigsorganisasjonen som ble vedtatt i St.prp.nr.55, for øvrig gjort gjeldende i trosselistene 1 januar i år. Det er i tillegg etablert en støttestruktur som i krise og krig også avgis til sjef FOHK for å støtte den mobile Hærens operasjoner.

Den mobile krigsstrukturen som ble besluttet er på ca **15 000** mann. Med støttestrukturen til LDK'ene og FLO teller Hæren totalt ca **28 500**, noe som er en reduksjon av mobhærens volum på ca 90% ilt 10 år. Den mobile strukturen inneholder nå 6. divisjonskommando med divisjonstroppe og Brigade 5 og N, samt Brigade 12 inkl Forsvarets Innsatsstyrke-Hær (FIST-H).

I tillegg til disse har Hæren som kjent fredsoperative avdelinger. Disse overvåker grensen mot Russland som er ytre grense for Schengen-området, beskytter Kongehuset og sist men ikke minst har en beredskap for å møte trusler som kan oppstå i forbindelse med terroraksjoner. Oppgavene er viktige samfunnsoppgaver som i dag løses ved hjelp av Grensevakten, Hans Majestet Kongens Garde og Hærens Jegerkommando.

Dette er alle avdelinger som i hovedsak nyttes til å håndtere kriser nasjonalt. Hærens Jegerkommando har også vært brukt i Afghanistan i forbindelse med Operation Enduring Freedom (OEF), og høstet stor anerkjennelse.

Brigade 12 med FIST-H

Innsatsstyrken er en nyskaping. For å skape en ramme rundt FIST-H ble det fra fagmilitært hold anbefalt at den i nasjonal sammenheng skulle inngå i Brigade 12. De to mekaniserte brigadene, Brig 12 og Brig N er like i struktur for å muliggjøre en kosteffektiv styrkeproduksjon med felles produksjonslinje både for FIST-H og den øvrige mobiliseringshæren. Dette er en forutsetning for å kunne holde driftskostnadene innenfor de vedtatte rammer. Imidlertid er Innsatsstyrken i seg selv ingen balansert operativ enhet, og de enkelte elementene forutsettes å inngå i høyere forband ved deltagelse i operasjoner utenlands. Det er selvfølgelig like viktig ved operasjoner i Norge.

FIST-H består av en Hurtig Reaksjonsstyrke (HRS), en Reaksjons- og Oppfølgingsstyrke (R&O), en Forsterkningsstyrke (FS) og Ledelses- og støtteavdelinger – eller Theatre Enabling Forces (TEF).

R&O-styrken er i grovt organisert som en mekanisert infanteribataljon, og løser for tiden oppdrag i Kosovo.

Slik jeg ser det er strukturen, slik den fremstår i dag, et resultat av et langsiktig arbeid med opprinnelse i St meld nr 38 (98-99). FIST-Hs nåværende organisasjon og inndeling er i samsvar med NATOs nye styrkestruktur slik den har blitt fra sommeren 2002. Med bakgrunn i begrensede ressurser har jeg valgt en produksjonsmodell hvor styrker som skal nyttes utenfor Norge er et produkt av en helhetlig nasjonal Hær, og ikke omvendt. Tiden hvor vi kunne produsere avdelinger eksklusivt for operasjoner utenfor landet bør være forbi. Å produsere fleksible styrker som kan brukes både hjemme og ute er et prinsipp som må videreføres i fremtiden.

Fredsorganisasjonen

FSJ har slått fast at Hæren skal ned til ca 3200 ÅV når tiltakene som er beskrevet i hans gjennomføringsdirektiv er implementert. Dette er en meget stor utfordring. Min konklusjon er at 3200 ÅV er under et kritisk minimum i forhold til de oppgaver og funksjoner som er pålagt Hæren, noe som er synliggjort i en egen konsekvensbeskrivelse. Med nåværende oppdragsportefølje trenger jeg nærmere 3700 ÅV. Hæren vil derfor, parallelt med pågående MFU-prosess, gjennomføre en utredning for å identifisere og terminere virksomhet i fredsstrukturen som ikke er en naturlig del av Hærens kjernevirksomhet. Kjernevirksomheten er å stille avdelinger KLAR, samt å opprettholde nødvendig hærkompetanse. Med bakgrunn i utredningen vil Hærens avdelinger få justert sine fremtidige rammer, herunder ambisjon, økonomi og årsverk.

Hovedprinsipper for utdanning

For å kunne utnytte ressursene i fredsorganisasjonen på en best mulig måte har jeg lagt en del føringer for produksjonen/utdanningen. Disse er:

- Avdelingsutdanningen skal i hovedsak foregå i Nord-Norge.
- Utdannings- og kompetansesentraene skal være i Sør-Norge.
- Misjonsspesifikk utdanning til intops skal foregå innenfor rammen av FIST-H i Sør-Norge.
- De fredsoperative avdelingene (grensevakt, HMKG og HJK) utdannes på sine respektive steder.
- Hæren skal ha livskraftige fagmiljøer, og avdelingene skal være til gjensidig støtte for hverandre slik at Hæren når målsettingen om å skape komplementære, kosteffektive miljøer.

Status omstilling

2002 har vært et krevende år for Hæren, og det året hvor hovedtyngden av omstruktureringene er blitt gjennomført. Betydelige personellmessige og strukturelle endringer er gjort i fredsorganisasjonen:

- De fjorten territorielle regimentene er nedlagt, og et begrenset operativt ansvar er overført til Heimevernet.
- Ni våpeninspektorater er slått sammen til tre UKSer.
- Stab 6. divisjon er omorganisert til en funksjons- og prosjektorganisert stab.
- Mindre omorganiseringer er gjort ved GSV, GP, HJK, KS og HMKG.
- Distriktskommandoene er nedlagt, og i dag styrer jeg direkte på ti nivå 3-avdelinger (inkl DSA/GP).
- Befalsskolene er slått sammen til 3; BS for Hærens Kampvåpen, BS for Hærens Logistikkvåpen og BS for Hærens Samband, men fremdeles foregår noe av utdanningen desentralisert i påvente av at infrastrukturen skal ferdigstilles på Terningmoen, Sessvollmoen og i Rena leir.
- Festningsverkene Fredriksten i Halden, Gamlebyen i Fredrikstad, Bergenhus i Bergen og Kristiansten i Trondheim er overført til Forsvarsbygg sammen med leirene Evjemoen og Lahaugmoen. Heistadmoen er overført til HV-03.

Omstillingen i Hæren har så langt vært gjennomført på en svært tilfredsstillende måte, og det må kunne fastslås at Hærens avdelinger og staber har gjort en formidabel innsats i prosessen hittil.

Økonomi

For inneværende år er den økonomiske situasjonen stram mht Hærens driftsmidler, og det blir vanskelig å løse alle oppdrag Hæren er gitt. Bakgrunnen for dette er flere:

- Oppgaver og oppdrag er ikke redusert vesentlig som følge av de siste års omlegging, samtidig som det har foregått en kraftig reduksjon av antall årsverk.
- Kostnadsberegningene som er gjort av den nye hærstrukturen de siste årene, og som hittil har vært grunnlaget for de årlige tildelingene, er etter mitt syn undervurdert. Særlig gjelder dette for materiell i drift og ammunisjonsforbruk i styrkeproduksjonen. Dette er delvis tatt hensyn til i St.prp.nr.55, men fremdeles er kostnadsberegningene av Hæren for lave.
- Full kostnadsdekkende husleie gir større utgifter til eiendom, bygg og anlegg enn tidligere år, samtidig som situasjonen gjøres ytterligere usikker i forbindelse med årets innføring av full horisontal samhandel for varer og tjenester FLO/Land utfører for Hæren.

Planrammene for årene 2004-06 gir i øyeblikket klart lavere driftsrammer enn behovene tilsier og gir derfor grunnlag for stor bekymring. Det forsterkes av at all utdanning for internasjonale operasjoner nå tas innenfor driftsrammen, at det i årene som kommer ikke vil være samme mulighet til å tære på lagrene, og at full effekt av omstillingen i Hæren ikke vil være nådd før i 2005. Lavere tildeling enn behov forutsetter at avviket kan tas ut gjennom ytterligere effektivisering, endring i organisasjonen eller reduksjon i oppdrag og oppgaver Hæren skal løse, men muligheten for å lykkes med det blir etter hvert mindre.

Utfordringer omstilling 2003-2005

Organisasjonsmessige endringer i Hæren fremover:

- Den resterende del av de ca 120 midlertidige stillingene i termineringsgruppene vil bli borte ila 1 kvartal 2003.
- Forsvarets Hundeskole flytter fra Seiersten fort til Hauer seter til sommeren.
- Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge nedlegges til sommeren, og virksomheten overføres til BS Kamp på Terningmoen/Rena (lett miljø på Terningmoen og tungt miljø på Rena).
- Telemark Bataljon skal være etablert på beredskap pr 1 juli.
- Dagens OPL/F'er skal reduseres med ytterligere 250-300 stillinger innen 2005.

- BS-ingeniørlinje på Hvalsmoen og artillerilinjen på Haslemoen flytter til Rena, og teknisk utdanning fra Helgelandsmoen til Sessvoll ila 2004.
- HIS/BA er integrert i Krigsskolen fra 1/1-03.
- Innen utgangen av 2004 skal LOGUKS og KAMPUKS være fullt operative på hhv Sessvollmoen/Hauerseter og på Rena/Terningmoen.
- Idrettskompaniet Kolsås overføres HV innen 1 august 2005.
- HV skal etter planen starte mannskapsutdanning ved Garnisonen i Porsanger (GP) innen 1 aug 2005, og det vil bli endelig avklart om Hæren eller HV skal ha ansvaret for driften.

Internasjonale operasjoner

I dag inngår hoveddelen av de norske KFOR-styrkene i den britisk ledede multinasjonale brigaden, med ansvarsområde rundt hovedstaden Pristina. I tillegg til NORBN har vi viktige bidrag innenfor militærpoliti, transport og stabsoffiserer i brigaden og KFORs hovedkvarter. Disse bidragene vil vi opprettholde også i år. Imidlertid vil kontingenten vi sender til Kosovo i juni/juli reduseres med 150 mann, og det norske bidraget vil muligens bli ytterligere redusert i tiden som kommer. Det er min holdning at Hæren ikke tilføres **ny** kompetanse dersom det samme oppdraget, med en forholdsvis identisk organisasjon, skal vedlikeholdes over mange kontingenter. I likhet med Forsvarssjefen og sjef FOHK, har jeg påpekt behovet for stadig å vurdere pågående operasjoner opp mot hvilken kompetanse som tilbakeføres til Hæren og Forsvaret. Den generelle samfunnssituasjonen i Kosovo har også blitt mer og mer stabil og normaliseres gradvis. Tung og statisk militær tilstedeværelse er derfor ikke lenger like nødvendig.

Nytt operasjonskonsept for KFOR legger opp til mer fleksible og mobile styrker enn tidligere, med en utstrakt bruk av reservestyrker på bataljons størrelse både på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. Med bakgrunn i dette har Norge meldt NORBN VIII inn som en av fire *COMKFORs Force Troop Manoeuvre Battalions (FTMB)*. Selv om bataljonen er innmeldt som en operasjonell reserve, vil den fortsatt opprettholde et territorielt ansvar. NORBN vil bli en del av den kommende multinasjonale nordisk/tsjekkiske brigaden, som innledningsvis vil ha finsk ledelse.

I tillegg til styrkene i Kosovo har Hæren nettopp sendt et CIMIC-bidrag på 16 mann til Afghanistan for å bidra til å effektivisere det sivil-militære samarbeidet. Enheten inngår i ISAF-styrken, der ledelsen nå vil bli overtatt av det tysk-nederlandske korpset. Dette er også en viktig funksjon i forhold til å gjenskape stabilitet og normale samfunnsstrukturer i et krigsherjet land.

FIST-styrkene må ses på som et styrkeregister med fastsatte kapasiteter. Dersom det oppstår en situasjon der norske styrker skal delta internasjonalt, vil vi kunne trekke ut de kapasitetene som det er behov for i det enkelte tilfellet. Basert på de erfaringene som Forsvaret gjorde i forbindelse med styrkegenerering til Afghanistan, ser vi nå på mulighetene for å etablere noen felles FIST-kapasiteter for hele Forsvaret. Dette dreier seg i første rekke om ledelse, strategisk samband og etablerings- og etterforsyningsressurser. Så langt ser FIST-konseptet ut til å fungere i henhold til Forsvarssjefens intensjon.

Personell

Ny krigs- og fredsstruktur med færre stillinger i staber og kommandoapparat krever en annen sammensetning av befalskorpset. Hæren satser i første omgang på å nedbemanne i gradssjiktet fra major og oppover på alderstrinnene fra 45 år. Samtidig må vi utdanne så mange som mulig ved befalsskoler og Krigsskolen for å fylle det underskuddet vi har av yrkesbefal på troppsnivå i både krigs- og fredsstrukturen.

En stor produksjon fra Krigsskolen kan imidlertid medføre at det pga "rett og plikt til yrkestilsetting" skapes et nytt befalsoverskudd. Når det gjelder nedbemanning og tilpasning av befalskorpset imøteser jeg derfor resultatet av en ny eller justert befalsordning hvor virkemidlene for å få til en slik tilpasning er et viktig element.

Rekruttering av befal og vervede til reaksjonsstyrken i FIST-H har så langt vært en suksess. Det har vært stor interesse, og stillingene er 99% fylt opp.

FIST-H vil fortsatt ha høyeste prioritet. Vi går nå inn i den viktige fasen med å rekruttere personell på kontrakt til de øvrige FIST-H-avdelingene.

Hæren har etter hvert utviklet kompetanse som det er stor etterspørsel etter internasjonalt. Mineryddere, EOD-personell og spesialstyrker er kapasiteter som har gjort seg bemerket i flere operasjoner, nå senest i Afghanistan. Vi får ofte forespørsler om å stille slike kapasiteter i pågående operasjoner verden over. På personellsiden blir utfordringen for oss å balansere bidragene ute i forhold til nyrekruttering og kompetansebygging hjemme. Vi har allerede sett hvor sårbare disse kompetansemiljøene er i forhold til operasjoner som strekker seg ut over 3-6 måneder.

En viktig faktor som påvirker rekruttering er kontraktbetingelsene. I løpet av det siste året har vi nok en gang sett hvordan endringer av økonomiske betingelser underveis i en kontingent påvirker motivasjon og nyrekruttering i negativ retning. Dersom vi ikke håndterer disse sakene på en riktig måte i fremtiden vil vi kunne få problemer med å rekruttere nok personell til våre internasjonale forpliktelser.

En av hovedutfordringene på personellsiden vil bli implementering av strategisk personalledelse. Langsiktige personellplaner vil være sentrale virkemidler for å beholde og utvikle motiverte offiserer, samt bidra til forutsigbarhet og trygghet for den enkelte. I 2003 vil vi sette i gang arbeidet med å lage disse langsiktige planene. Vår nye organisasjon, herunder lokalisering av avdelingene, og vårt store bidrag til internasjonale operasjoner har skapt nye utfordringer. Arbeidet med familiepolitiske tiltak er derfor av stor betydning for Hæren og Forsvaret. Vi skal ha profesjonelle offiserer og soldater som kan delta i operasjoner i inn- og utland, samtidig som at familien ivaretas. Vi vil også vektlegge å videreutvikle det sivile personellet som skal tjenestegjøre i Hæren i fremtiden. Det er ofte ansatte med lang erfaring og god kontinuitet og vil derfor kunne spille en viktig rolle i utviklingen av organisasjonen. Det vil bli stilt krav til mobilitet, og nye krav til den enkeltes kompetanse. Medarbeidersamtaler med fokus på utvikling av egen arbeidsplass, herunder kompetanse, skal derfor gjennomføres for sivil personell.

Kompetanse

Retningslinjene for MFU innebærer at Hæren også i fremtiden vil ha et behov for å sende offiserer og avdelinger ut i internasjonal tjeneste. Denne aktiviteten er, og vil fortsatt være, en av Hærens viktigste oppgaver. Behovet for å ha oppdatert og riktig kompetanse tilgjengelig vil derfor være en forutsetning for å kunne videreutvikle Hæren i riktig retning.

Hæren benytter i dag simulatorer i utdanning av avdelinger og staber. Jeg vil fremheve Hærens Taktiske Treningssenter (HTTS) og Hærens Stabs- og Ledertrener (HSLT) som to utmerkede systemer. Begge er lokalisert i Rena leir. HTTS gir stridsteknikk –og taktikktraining opp til og med kompanistridsgruppe, og HSLT trener staber fra bataljonsnivå til og med divisjonsnivå. Hæren har dermed etablert et simulatorhierarki som kan tørrtrene alle nivåer i organisasjonen under tilnærmet realistiske og krevende forhold. Det viser seg at systemet gir en meget høy motivasjon hos soldater og offiserer. Realismen i konseptet gjør at avdelinger som gjennomfører en normal 5-dagers syklus, forbedrer sin stridsteknikk og taktikk betydelig, og det er et utmerket system for å trene lederskap og samvirke. HTTS vil også drifte en betydelig mengde simulatorer etter et såkalt "hjemmebasekonsept." Det betyr at avdelinger på Setermoen, Skjold og i Porsanger vil ha tilgang på samme type simulatorer som finnes på Rena for sin daglige trening på de grunnleggende nivåer. HTTS er delvis operativt i dag. Installeringsen av systemet vil fortsette i 1. halvår 2003. Deretter vil det bli testet og benyttet frem til det skal være fullt ut operativt i august 2004.

Under alle operasjoner vi deltar i blir vi mer og mer avhengig av riktig og oppdatert informasjon på taktisk nivå. Dette vil kreve ny kompetanse. En nyskapning i denne sammenheng er Etterretning & Sikkerhetseskadronen i NORBN i Kosovo og i FIST-H. Her har vi opprettet en kapasitet som vil gi bataljonssjefen tilgang på tidsriktig informasjon innenfor sitt ansvarsområde.

De senere års operasjoner i utlandet har krevd større kapasitet på kryptert strategisk og taktisk samband. Overalt hvor vi har avdelinger er det behov for direkte samband tilbake til Norge.

Hæren har derfor investert mye i materiell og kompetanse for å dekke dette behovet. Utfordringen innenfor dette fagområdet er ikke først og fremst tilgangen på riktig mengde materiell, men heller tilstrekkelig tilgang på riktig kompetanse. I denne sammenheng har Sambandsinspektøren tatt et godt initiativ overfor hele Forsvaret for å bygge opp en tilstrekkelig stor kompetansebrønn.

Materiellinvesteringer

Materiellinvesteringer til Hæren er en utfordring. Hæravdelinger kjennetegnes ved at de består av mange materiellsystemer innenfor hovedkategoriene ildkraft, mobilitet, kommando og kontroll, beskyttelse og utholdenhet.

Hærens perspektivplan for materiellanskaffelser prioriterer funksjoner og systemer som skal muliggjøre realisering av et manøverorientert operasjonskonsept iht FFOD, og samtidig sikre at våre avdelinger kan anvendes på en effektiv måte. Dette forutsetter innføring av både et moderne og interoperabelt K2IS fra divisjonsnivå og ned til lagsnivå for utvalgte enheter, og materiell som kan muliggjøre realisering av et nytt feltetterretningskonsept. Videre er det avgjørende at Hæren anskaffer materiell som er tilpasset den trusselen våre styrker kan stå overfor både nasjonalt og internasjonalt.

Ildkraft vil alltid være viktig for enhver militær organisasjon. Det er derfor avsatt betydelige midler også til ildkraft, selv om denne funksjonen ikke er gitt samme prioritet.

Perspektivplanen bygger på forutsetningen om at strukturmålene i St Prp 45 skal etableres innen 2005 og opprettholdes til 2010. Gjeldende plan forutsetter videre at Hæren får ca 1,5 Mrd kr i årlige investeringsmidler. Med en slik investeringstakt tar det ca 40 år å fornye Hæren fullstendig materiellmessig. En rask omstilling mot en helt annen hær enn den vi har i dag, vil kreve betydelig større investeringsmidler over kort tid enn det vi ser realistisk. Hæren vil derfor alltid ha et stort innslag av materiellarv.

Løpende prosjekter som leverer materiell til avdelingene i år er blant annet Leopard 2, pansrede spesialkjøretøy av M113-familien, Multirolle Radio (MRR), Lett Felt Radio (LFR), K2IS blokk 1 og 2 og taktisk treningssenter på Rena.

Av nye prosjekter vil jeg nevne:

- ABC søke- og påvisningspanservogner, som er en etterspurt kapasitet i internasjonale operasjoner og i antiterrorssammenheng. Prosjektet er nettopp godkjent i FD.
- Nye håndvåpen. Dette er et fellesprosjekt for alle forsvarsgrener med GIH som ansvarlig inspektør. Vi hadde håpet å få prosjektet godkjent i vårproppen i år, men rekker det ikke før i prp 1 til høsten.
- Nye artilleriskyts. Prosjektet er i definisjonsfasen og målsettingen er å få beslutningsgrunnlaget på plass i løpet av året for godkjenning i Stortinget tidlig neste år. Lykkes vi med det, vil artilleriet kunne få nye skyts fra ca 07/08.

Militærfaglig Utredning (MFU)

Som nevnt innledningsvis brukes ca. 6 milliarder kroner årlig på Hæren. Enkelte stiller spørsmål til om dette er for mye, ja sogar om vi i det hele tatt har behov for en Hær. Før jeg går over på MFU, vil jeg forsøke å forklare hvorfor Norge **trenger** en landmilitær kapasitet.

Norske landstyrker befinner seg i mer komplekse geostrategiske landskaper enn noen gang. Som operasjonene i Bosnia, Kosovo og Afghanistan viser er det ikke nok å vinne krigen, men vi må i høyeste grad også kunne vinne freden. Vår alliansetilknytning innebærer at norske styrker må være forberedt på å gjennomføre alt fra stabilitetsoperasjoner, katastrofehjelp og evakuering av sivile fra truede områder til fullskala krigsoperasjoner mot en hel rekke ulike typer motstandere. Disse operasjonene vil også kunne foregå i mange typer terreng, hvor tett bebyggede områder sannsynligvis vil være den største utfordringen for oss.

Det er i økende grad forestillinger om at kriger og konflikter kan vinnes på en armlengdes avstand. Langtrekkende, presisjonslevert ild tilbyr tilsynelatende en attraktiv mulighet for å vinne uten å bringe egne tropper i umiddelbar nærhet av motstanderens styrker. Det er imidlertid mange grunner til å tro at dette er en grov overforenkling av et så komplekst fenomen som det en konflikt mellom tenkende, tilpasningsdyktige motstandere er.

- For det første gir ikke en motstander opp på grunn av hva som *har* skjedd, men på grunn av hva som *vil kunne* skje dersom han ikke gir seg. Selv om den mentale effekt av ildkraft kan være stor, er den forbigående, og dermed vesensforskjellig fra effekten av kontinuerlig tilstedeværende landstyrker. Ildkraft alene gir ikke varige mentale effekter, bare fysiske. Ensidig bruk av langtrekkende, presisjonslevert ild betyr metodisk og systematisk ødeleggelse av motstanderens evne. Dette står følgelig i direkte motsetning til et manøverorientert konsept, der motstanderens vilje – ikke hans evne – er det sentrale påvirkningspunkt.
- For det andre presenterer ensidig bruk av langtrekkende, presisjonslevert ild motstanderen for en endimensjonal trussel. Det gjør det betydelig enklere for motstanderen. Langtrekkende, presisjonslevert ild stiller dermed motstanderen overfor et problem, men ikke i et uløselig dilemma.
- For det tredje vil bebygde områder, tett skog, tilstedeværelse av et stort antall sivile og mange andre forhold innebære betydelige, i mange tilfeller endog uoverkommelige, problemer mht lokalisering, identifisering, følging og bekjemping av mål med langtrekkende, presisjonslevert ild. Kostnadene ved å kunne dekke også slike områder vil være så betydelige at det vil være mye mer kosteffektivt å bruke konvensjonell landmakt.
- For det fjerde er langtrekkende, presisjonslevert ild en kapasitet som kun er relevant i konflikter der fiendtligheter allerede pågår. Konvensjonelle landmilitære kapasiteter er imidlertid helt vesentlige bidragsytere både for å forhindre at konflikt bryter ut, og for å sikre overgang fra krig til stabil fred i områder der vitale samfunnsfunksjoner er ødelagt av krigen. Her er det svært viktig at vi ikke blir sittende igjen med en landmilitær organisasjon bestående av lett utrustede styrker som blir henvist til å være hjelpeløse vitner til grove overgrep, som nederlenderne ble i Srebreniza.

Selve rasjonale for moderne landmilitære styrker er *evne til kontroll med og beskyttelse av territorium, infrastruktur og befolkning* – ute som hjemme. Dette innebærer blant annet evne til å operere på kort hold – så kort at vi kan skille sivile fra væpnede, og legitime militære mål fra ikke-legitime mål. Dette vil alltid være risikabelt, men uten slik evne er ikke landmakten lenger relevant.

Hæren er inne i en brytningstid hvor det i økende grad dreies fra nasjonal fokus til en større vektlegging av det internasjonale engasjementet. I tidsperspektivet til MFU og LTD er dette trolig en riktig dreining. Imidlertid er det etter min oppfatning viktig å gjennomføre endringene i et tempo, og på en slik måte, at vi unngår at Hæren nok en gang mister operativ evne i det korte tidsperspektivet. Endringer basert på foreløpige anbefalinger i MFU og LTD må gjennomføres til riktig tid. Med andre ord er **tidspunktet** for dreining fra nåværende politisk vedtatt struktur til ambisjonene i MFU/LTD av **vital** betydning.

Jeg er personlig for meningsbrytninger og offentlige diskusjoner. Imidlertid bør alle være seg bevisst i hvilket tidsperspektiv man fører disse diskusjonene. Politiske og militært besluttede strukturer bør ikke være gjenstand for diskusjoner. I beste fall vil intern uenighet føre til misforståelser og forsinkelser i Hærens investeringer. I verste fall vil det få uheldige konsekvenser for Hærens operative evne i det korte og midlere perspektivet. Hæren har vært i kontinuerlig omstilling siden 1993, og det er nå på tide å få etablert en struktur før vi på nytt kastes inn i en omorganisering som følge av neste langtidsdokument. Etter min oppfatning er det nå helt avgjørende å få på plass en stabil strukturbasis, da det ser ut som om neste dreining blir både omfattende og komplisert.

Brigadesystem kontra nisjekapasiteter

Med bakgrunn i Forsvarsministerens rammer for MFU-03 fremstår én dreining som meget klar, nemlig økt grad av alliansetilpassing. Forsvarsministeren signaliserer at aktuelle sikkerhetspolitiske utfordringer og potensielle trusler må møtes på andre måter enn gjennom tradisjonelt militært nærvær i Norge. Den selvstendige nasjonale ambisjonen om forsvar av Norge er endret til å være en oppgave vi kun skal kunne gjøre sammen med allierte, et meget viktig og alvorlig signal. Det er blant annet med disse sentrale føringene Hæren nå jobber med en anbefaling for fremtidig hærstruktur.

For meg er balansen, og ikke minst prioriteringen, mellom strukturvolum, -bredde, og -kvalitet en av de sentrale faktorer som må drøftes. Majoriteten av de som bidrar inn i MFU-arbeidet er enig i at volum må vike til fordel for kvalitet. Spørsmålet er hvor lavt Hærens volum kan bli for i det hele tatt å kunne ta vare på egen kompetanse. Imidlertid er det trolig strukturbredden som volder størst bekymring. Forsvarsministerens føringer tilsier en økt satsning på et bredt spekter av nisjekapasiteter for å ivareta alliansens behov. Trekket dette for langt, kan det fort bli styrkeprodusentens mareritt. For det første vil mange kompetansemiljøer virke svært fordyrende på fredsproduksjonen. For det andre er det krevende å oppbevare kompetanse i mange små miljøer. Sist, men ikke minst, er det svært vanskelig å få en helhetlig operativ krigsstruktur med basis i stor strukturbredde, basert på nisjekapasiteter spesielt.

Hærens anbefaling til FSJ vil trolig bli at Hæren må reduseres noe i volum i forhold til i dag. Behovet for 4 brigader er ikke lenger tilstede, da vårt nasjonale ambisjonsnivå er redusert fra FS 2000 med terskelforsvar til det alliansestilpassede forsvar som skisseres i de politiske føringer gitt ifm MFU-03. Samtidig er jeg opptatt av å videreføre *Hæren som system*, hvor alle våpen- og troppearter spiller viktige roller for sluttproduktet, nemlig vår operative evne og mulighet til å løse oppdrag både hjemme og ute. Dette vil for det første innebære at belastningen spres på helheten av Hærens personell. For det andre vil det bidra til en størst mulig fleksibilitet for internasjonale operasjoner. For det tredje vil det bidra til kompetansebygging i *hele* Hæren, ikke bare for utvalgte funksjoner.

Når det gjelder økende evne til å delta internasjonalt, er det derfor min klare oppfatning at vi *ikke* utelukkende bør fokusere på nisjekapasiteter som sådan, men derimot på et helhetlig Hærsystem *hvor ulike nisjer inngår* og kan trekkes ut og brukes etter behov. Sagt med andre ord – Hæren bør i fremtiden ta sikte på å kunne stille med en komplett *brigade* for internasjonale operasjoner.

Brigadesystemet er et "tverrsnitt" av Hærens kapasiteter. En brigade vil i tillegg til å kunne gjennomføre operasjoner i Norge også kunne stille i operasjoner utenfor Norge, som del av en divisjon eller et korps eller som enkeltstående avdelinger hvis det er behov for såkalte nisjekapasiteter.

Ambisjonen om å stille en brigade til internasjonale operasjoner kan løses på flere måter. Det ene ytterpunktet representeres av en 100% vervet struktur, hvor verneplikten ikke har noen plass utover å rekruttere til HV. Det andre ytterpunktet innebærer en betydelig økning av antall vernepliktige som gjennomfører førstegangstjeneste, godt over 50% av årskullet, som inngår i stående brigader etter forutgående frivillighet. Dette krever nye økonomiske- og andre kompensasjonsordninger, men vil kunne være gjennomførbart. I en slik modell vil det fortsatt være behov for en profesjonell kjerne av befal og vervede i brigadene. Vi arbeider også med andre modeller mellom disse ytterpunktene.

Nettverksbasert Forsvar (NbF)

I de siste Forsvarsstudier har det vært lansert nye begreper og konsepter som har til hensikt å styrke Forsvarets slagkraft. I FS 2000 ble *manøverkrigføring* lansert som et viktig konsept. I MFU-03 er det *Nettverksbasert Forsvar*, eller Network Centric Warfare, som fremstår som et sentralt tema. I og med at dette er et relativt nytt begrep, også utenfor Norge, finnes det ingen anerkjent oppskrift for et slikt konsept. Det er derfor et kontroversielt tema. Som nevnt tidligere mener flere av aktørene at landmilitære styrker ikke skal avgjøre striden i det nære operasjonsområde, men i stedet skape avgjørelse med langtrekkende ildkraft på dypet. I mange sammenhenger settes det likhetstegn mellom langtrekkende ødeleggelse på dypet og NbF. Etter min oppfatning er dette en meget alvorlig feilslutning. Hovedideen bak NbF er å integrere våpensystemer (effektor), innhentingsorganer (sensor) og ledelsesnivå (beslutter) i et tettere og mer fleksibelt system. Hensikten blir således å utnytte de totale ressurser bedre gjennom endret ledelsesfilosofi og økt situasjonsforståelse. Jeg vil våge den påstand at hovedutfordringene i et nettverksbasert forsvar bare i begrenset grad handler om ny teknologi. Derimot handler det mer om organisasjonsfilosofi, operasjonskonsepter og mental endring. Praktiske eksempler fra virkelighetens verden, også utenfor militære kretser, synes å bekrefte dette.

Arkitekten bak det amerikanske Air Land Battle-konseptet (1982), BG Huba Wass de Czege, sier det samme¹. Han advarer sterkt mot en overfokusering på langtrekkende kapasiteter. Han gjør derimot et poeng av å beholde balanserte kampenheter (combined arms) for å skape en kombinasjon av trusler for motstanderen og således skape et grunnlag for avgjørelse i det nære operasjonsområdet, riktignok støttet og eller forsterket av langtrekkende ild. Ny teknologi vil endre våre nåværende operasjonskonsepter, metoder, taktikk og organisasjon. Men ny teknologi er ikke selve svaret.

Avslutning

Jeg vil avslutningsvis understreke noen viktige sammenhenger:

- Hæren er nå i ferd med å etablere krigs- og fredsstrukturen som ble besluttet sist sommer. Det er av avgjørende betydning at vi får denne på plass før vi på nytt omorganiserer. Når vi så starter neste omorganisering et sted etter 05 har vi et solid fundament, og omstillingen til en mer alliansetilpasset og nettverksbasert Hær skal ha som mål å skape høyere kvalitet på Hæren på bekostning av noe volum og bredde, men med best mulig operativ fleksibilitet.
- Kompetanse har høyeste prioritet i Hæren. Alt står og faller på at et tilstrekkelig antall befal, spesialister og øvrige mannskaper besitter god nok kompetanse. Det er en nøkkelfaktor at kompetanse tar lang tid å opparbeide, mye lengre tid enn vi har til rådighet dersom en alvorlig krise skulle inntreffe. Videre prioriterer jeg en organisasjon som er så veltilpasset og effektiv som mulig, med det materiell og utstyr som oppdrag og ambisjoner til enhver tid forutsetter. Jeg prioriterer også meget høyt at Hæren alltid skal være en god og utfordrende arbeidsplass for samtlige ansatte.

Lykkes vi med disse ambisjonene, vil Norge også i fremtiden ha et tidsmessig og kompetent Landforsvar.

Takk for oppmerksomheten!

---

¹ New Paradigm Tactics: The Rapid Evolution of Army Tactical Capabilities and Methods, s 2, internet;